

„az irodalom az élet nélkülözhetetlen része”

Vasy Géza
(1942, Budapest)
irodalomtörténész,
József Attila-díjas

Interjú Vasy Gézával

A József Attila-díjas irodalomtörténészt *Fölrepültek rajban* című új kötetéről, a szerkesztői elvről mint politikai tetről, az irodalmi fegyverbarátságról és az Egész hirdetéséről kérdeztük.

– A kötet a Kilencek költőcsoportról szól, róluk 2002-ben már kiadott egy könyvet. A Fölrepültek rajban miben tér el ettől a kötettől? Milyen üzenetet kívánt közölni a szerkesztési elveivel?

– Két könyvem a Kilencekről szorosán és szervesen kapcsolódik egymáshoz, természetesen ismétlések nélkül. Barátaim is sokat változtak. Az érett felnőttkor alkotásait szükségszerűen követte az „öszikék” ideje. A fájó hiányok is egyre sokasodtak: Rózsa Endre után eltávozott közülünk Utassy József, majd Oláh János is. Már a költőcsoportról írt első könyvem befejezésekor munkált bennem a folytatás igénye. Egyrészt azért, mert az irodalomtörténeti művekben nem létezhet teljesség, másrészt azt is tudtam, hogy az irodalmi alkotások értelmezési köre a végtelen felé nyit utat.

E kötet összeállításában is természetesen következnek egymás után a különböző szempontú megközelítések. A visszatekintő történeti, irodalomtörténeti összefüggések bemutatásától kezdve az egyes alkotók pályaképének, portréjának megrajzolásán át, egy-egy motívum, mű elemző értelmezéséig többféle fogódzót ajánlok a szerzők műveinek megismeréséhez.

Kötetem szerkesztésének elve rendkívül egyszerű és természetes volt. Mint első köny-

vemben, ebben is ábécérendben következnek egymás után a költők, én ezt tartottam a leginkább demokratikusnak. Első antológiájukban maguk a költők nem ilyen sorrendet követtek, de a későbbi gyűjteményekben fokozatosan visszatértek a születési évszámok rendjéhez. Ehhez képest minden változtatás ötletszerű lett volna, hiszen ezek a költők ma is összetartoznak, szövetséget alkotnak, de kilencen kilencfélék. Szorosabb vagy lazább barátságban éltek, de olykor annyira eltérően más a költői szemléletük, annyira más utakon járnak, hogy a leggyéértelműbben fegyverbarátságnak lehetne nevezni összetartozásukat.

– Mi a kötet címének jelentősége?

– Új könyvem címe tulajdonképpen szabadidézlet Nagy Lászlótól. Amikor 1969 decemberében megjelent a Kilencek költőcsoportjának legelső antológiája, az *Elérhetetlen föld*, ahhoz ő írt bevezető kisesszét. Ebben szerepelt az a kifejezés, hogy a fiatal költők „fölrepülni rajban akarnak”. Ez ma már ténymegállapítás. Vagyis érett alkotókká váltak több műfajban is. Győri László, Kiss Benedek, Konczek József, Kovács István, Mezey Katalin, Oláh János, Péntek Imre, Rózsa Endre, Utassy József életművét szakmai elismerés övezi.

– *Mióta kutatja az ő tevékenységüket? Miért fontosak ők a magyar irodalomtörténetben?*

– Kortársak voltunk, ugyanaz a nemzedék formált minket, s én olvashattam írásaikat, majd egyre gyakrabban írhattam is róluk. Eleinte csak kritikákat, majd esszéket, portrékat is. Barátokká váltunk, a magyar irodalomban szövetségessé. Fiatal szerkesztőként lehetőségeim szerint rendszeresen közöltem írásaimat, pedig az antológia megjelenése után szinte zárlat alá kerültek. Az ezredforduló idejében éreztem úgy, hogy műveik bemutatása könyvformátumban méltó elismerése lenne munkásságuknak. Így született meg *A Kilencek* 2002-ben.

A társaságnak kétféle szempontból is marandó, irodalomtörténeti a jelentősége. Először is azért, mert az egypártrendszernek akkor még igen merev és korlátozott hatvanas éveiben volt bátorságuk s végül erejük is ahhoz, hogy kiharcolják annak az antológiának a megjelenését, amelyet kizárólag ők maguk állítottak össze, s ezzel saját csapatukat mutatták be. Szerkesztői elvük politikai tett is volt.

A huszadik századi magyar irodalmi antológiák közül a Nyugat első nemzedékének beköszöntő kötetéről, *A Holnap* antológiáról szinte minden diák hallott. Azóta eltelt száz év, s ma már nyugodtan kijelenthetem: egyedül az *Elérhetetlen föld* volt képes antológiaként hasonló hatást elérni. A nyugatosoknak százféle hangjuk volt: ők a huszadik századot fedezték fel, s talán úgy is mondhatom, hogy a nyugati polgári demokrácia világát. A Kilencek alkotóinak az a sors jutott, hogy bár az adott kor szinte minden társadalmi kezdeményezésében csalódtak, minden töredékké csorbult számukra, ők megmaradtak az Egész hirdetőinek.

– *Tanári tevékenységébe hogyan illesztette bele a költők munkásságát?*

– Csaknem kétszáz éve beszélhetünk komolyabban magyar irodalomoktatásról, de azóta mindig az volt a legelső és legfontosabb cél, hogy irodalomszeretővé nevelhessük az egyre

újabb nemzedékeket. Irodalomtanárként a pesti bölcsészkaron, tankönyvíróként vagy előadóként is az a szemlélet vezérelt: az irodalom az élet nélkülözhetetlen része. De a történetiség is befolyásolja a tanári tevékenységet. 1969-ben, amikor a bölcsészkaron tanítani kezdtem, Juhász Ferenc vagy Nagy László még fiatal költőnek számított. Pályám végén klasszikus költőként illesztettük be őket a tananyagba. Szerencsére az oktatói tevékenységem összefonódott az egyetemi irodalmi élet más formáival, ahol a fiatalabb nemzedékek is bemutatkozhattak.

– *Ha választania kellene, kit emelne ki közülük?*

– A Kilencek közül egy vagy két alkotót kiemelni most igazságtalanság lenne. Van Jókai Mórnak egy nagyon szép története egy szegénységgel küzdő, megözvegyült csizmadiáról, aki kilenc gyermeket nevel. Egy magányos, de igen gazdag úr egy karácsonyestén lemegy a földszinti lakásba azzal, hogy válasszon ki az apa egyet a fiúgyermekei közül, s ő majd felnvel, gazdaggá is teszi. Az apa nekilát a feladatnak, de arra jön rá, hogy képtelen választani, mindegyikük az övé. „Melyiket a kilenc közül?” A mester sorolgatja gyermekeit, s mindegyikben azt látja, amiért nélkülözhetetlen szüksége van rá. Nem mond le egyikükről sem. Ugyanígy vagyok én is, öreg versbarátként.

Hambalkó Dalma

Hambalkó Dalma

(1998, Dány) a Petőfi Irodalmi Múzeum Oláh János-ösztöndíjas szerkesztője